

דרך ה' פרק ב' שיעור ראשון

יום שני ב' טבת תשע"ט

סיכום פרק ראשון: תפסנו נכון את האלוקות. לא נתנו לשום גבול להיכנס לתפיסה. אנחנו יודעים לפני מי אנחנו קיימים. יש לנו מערכת יחסים ברורה של כניעה מוחלטת, יראת הרוממות, לפני הסיבה הבלתי גבולית שיצרה את כל מציאות הגבול שלנו, משגיחה עליה ומנהלת אותה ליעדים שהוא רצה בנו. מכאן והלאה כל מה שנלמד, עולם התכליות, יסביר לנו מהו רצון אלוהי. אם חס ושלום כל העולם שלנו היה נתון כל הזמן רק בתוך מסגרת של עולם גבולי וזהו, לא היינו יודעים את עוצמת הרצון האלוהי שפועל בנו. היינו חושבים שהוא רצה שנתקיים - רק אפשר את המציאות שלנו, לא היינו מבינים את עצמת הרצון האלוהי שחופף על העולם שלנו ואנחנו חלק ממנו. רק בשעה שאנחנו מחברים את הקצוות, מבינים שהבלתי גבול שיצר את הגבול שולט על הגבול והוא בעל מגמה בגבול, יראת הרוממות אינה מופשטת לאלוקים קדום שיצר את המציאות הזו. הרצון שלו כעת דינמי, הוא פועל בנו ואתנו יחד עכשיו. התפיסה הזו היא נוראה. זה הפרדוקס הכי גדול: מצד אחד מי כה' אלוהינו, מצד שני המשפילי לראות בשמים ובארץ. מגמת הבלתי גבול אחרי שיצרה את הגבול והוא נשלט תחתיה, פועלת בגבול שהיא יצרה עד שהמציאות הגבולית תושלם. זו נקודת החיבור בין פרק א', שורש הספר, לבין שאר הפרקים שמדברים על סדרי הרצון האלוהיים בתוך מערכת הגבול.

בחז"ל מופיע שאחד האמוראים אמר מילי מעלייתא משם אביו. הוא אמר שכל הכורע כורע בברוך, וכל הזוקף זוקף בשם. כשהוא אמר את זה אותו אמורא נשקו על ראשו. למה הוא התפעל כל כך מהמאמר הזה? יש פה רעיון עמוק של היחס לנו כלפי ה'. אנחנו מרגישים אמביוולנטיות מצד אחד אדם מרגיש שאין לו בכלל פתחון פה - איך הוא, הגבול הקטן שנועל ידי הבלתי גבול - יכול בכלל לעמוד לפני הבלתי גבול? איך אפשר להעמיד שתי מציאויות שלעולם לא יהיה יחס ביניהם? מצד אחד ההכנעה היא הכנעה מוחלטת. הגמרא אומרת שכשאדם מבין לפני מי הוא עומד אז הוא כורע. אבל ה' זוקף כפופים! מאותה סיבה שהבנו שאין לנו בכלל עמידה מצד עצמנו אל מול סיבתנו, ששאלנו איך אנחנו בכלל מסוגלים לעמוד מול הבלתי גבול שאפשר אותנו - אז כעת הבלתי גבול זוקף אותנו, כי אנחנו חיים מסיבת רצונו. הבלתי גבול פועל בנו, מקיים אותנו ורוצה להוביל אותנו. כשאנחנו מבינים את זה אנחנו מקבלים זקיפת קומה מכוחו! הוא נותן לנו זכות עמידה הוא אומר לנו שהוא יצר אותנו להופיע את מגמת הבלתי גבול. זה נורא אלוהים, הגילוי שלו במציאות הגבולית. השלמות הזו, איך רצון אלוהי מופיע בעולם שלנו, זה אמור לזעזע. אם היינו מתבוננים בנקודה הזו. המסילת ישרים נוגע בנקודה הזו בחסידות: מצד אחד אנחנו עומדים לפני הבלתי גבול, מצד שני אנחנו עומדים לפניו. נוצר יחס שהוא רוצה לפעול בנו, לחול עלינו. הבלתי אפשרי הזה נעשה רצונו.

פרק שני מתחיל לדבר על הרצון המוחלט של השלם בכל שלמות שפועל בנו, הנבראים. עכשיו אנחנו באים להתבונן בתכלית הבריאה - בתוכנית האלוהית במציאות. "הנה התכלית בבריאה" - אולי יבוא אדם ויגיד שאין תכלית. מי אמר שזה שהעולם נוצר מעיד שיש תכלית? הרמח"ל קורא לתשובה "אין פועל אלא לתכלית". אנחנו לא יכולים להקיש מהכללים שלנו אל הכללים הבלתי גבוליים שלו, לכן לומר את זה כחוק אנושי זה לא מספיק. אבל אם אנחנו מדברים על השלם המוחלט, לייחס לו פעולה סתמית ללא תכלית - זה סוג של חסרון. אדם יכול לומר שהוא לעולם לא יגיד את תכלית הבריאה, את זה אנחנו יכולים לקבל. אבל לומר שהבריאה סתמית כרעיון, זה סותר את הגדרת השלם בכל שלמות. הרמח"ל אומר שודאי יש תכלית. בעלי הסוד באים ומגלים לנו באופן ודאי מה התכלית, בניגוד לקדמונים. הוא אומר שיש תכלית אחת ויחידה, אין בלתי.

עוד מעט נבין מאין לו העוצמה לומר קביעה כזו.
 (יש לנו הרבה דברים שמבוססים פה בסברא ברורה, אבל מצד שני כל מה שהרמח"ל אומר זה מתורה מן השמים. פרק א' כולו ניתן לברר מצד השכל, כאן אנחנו צריכים לברר למה חלקים מפרק ב' לא מוכרחים מפרק א'. אבל בינתיים זה נאמר כתורה מן השמיים).
 הרמח"ל קובע שתכלית הבריאה היא להיטיב. זה מפורש בתורה, אבל חשוב שנסגור את זה עד כמה הדברים מוחלטים.
 הקצה שמחבר את פרק א' עם פרק ב' זה הקצה שנאמר "ורק זה נודע בו... שלם בכל שלמות".
 ה' בלתי מושג, אבל את זה ניתן לומר. זו שלמות בלתי מושגת כמובן, אבל אני יכול לדבר על שלמות שלא נמצא בה חיסרון, יש לי רשות לומר את המילה שלמות, כי היא לא מחייבת השגה.
 למה זה רלוונטי להמשך הספר? כי אם שלמות חופפת על מציאות הגבול (הרי סיבת הגבול היא שלמות אבסולוטית), אז חייב להיות שגם תכלית הגבול היא שלמות אבסולוטית.
 אני לא יודע לפרט איך שלמות באה לידי ביטוי, בשביל זה צריך תורה. אבל כולם מבינים שבלתי גבול הוא סיבת הגבול, אז משמע שהוא נשלט תחת השלם. אפשר לומר שהעולם נשלט תחת השלם בכל שלמות.
 לכן לא יתכן שלעולם יש שורש של חיסרון או רע, הוא נשלט תחת השלמות האלוקית המוחלטת.
 אז איך השלמות תחול בנבראים? את זה אי אפשר לדעת בלי התורה.
 אנחנו נציע הצעות בהמשך למהי ההופעה האלוקית.

אמרנו שתכלית אחת לעולם, והיא חייבת להיות להיטיב.
 (מי אמר שרק תכלית אחת?)
 כי הרי הגדרת סיבת המציאות היא שלמות, אז אנחנו יכולים לברר ודאי שתכלית הבריאה היא שלמות, עד כמה שהשלמות תוכל להופיע במקבלים.
 ברגע שאתה מדבר על דבר אבסולוטי, זה לא משנה איך הוא מופיע. כשמדברים עליו אין לנו שום אפשרות לומר הטבה או טוב, זה כבר במושגי הגבול. השלם פועל בשלמותו המוחלטת, כשהם יגיעו אלינו אנחנו נקרא לזה טוב. עד כמה שלמות מוחלטת שורה בכלים מוגבלים - לזה נקרא הטבה.
 "טוב שמך" - פעולתך. שם זה רק בערכים שלנו, בגילוי שמו. האמירה טוב כלפי ה' משמעותה שכל הטבה שלנו היא משורש הטוב של ה'. כל הטבה שיש בעולם, בין הטבה יחסית ובין מוחלטת, הכל מיוחס אליו. כל הטובות ממנו, אנחנו תאבים לטוב המוחלט).

מה היחס בין המושג שלמות למושג הטבה?
 תכלית הבריאה היא להיטיב בלבד, לפעול שלמות ביכולת קבלת המקבלים. אבל הרמח"ל מוסיף דבר מאוד משמעותי:
 "מטובו יתברך שמו לזולתו" - למה אי אפשר היה לאברהם, שזיהה את השלם המוחלט, להצביע על מגמת השלם בעולם הגבולי שלנו? למה אברהם לא מציע לאנשים ליהנות מהבריאה שה' יצר?
 זו הצעה לא רעה, אנחנו אומרים לה' "בטובו חיינו".
 למה זו לא הצעה אפשרי?
 אולי העולם שלנו נוצר כדי שנוכל לאכול מפריה ולשבוע מטובה, עד כמה שבני אדם יכולים ליהנות?
 (יש שאומרים שכך תכלית הבריאה, הנאה מטוב העולם תוך כללים אלוקיים של לא לגנוב ולא לחמוס, כדי לקיים את העולם על מתכותו.
 אבל אם כן, בשביל מה להטריח את העולם עם הבחירה החופשית? זה רק מפריע לנו ליהנות מהעולם. למה לאפשר גזל וחמס בכלל?
 יותר מזה, לא כל העולם שמח. חריגה אחת מהטוב האלוקי מורה שזה לא העניין, כי אם זו התוכנית האלוקית - הנאה מהעולם הזה וזהו - אז מספיקה מציאות קטנה של רוע אז התוכנית האלוקית לא התקיימה. זה לא טוב מוחלט, הוא זמני.
 אז למה שהעולם לא יתקיים לעד, וכל האנושות תשב ותפצה גרעינים? אנחנו שואלים למה העולם לא נברא אחרת. אפשר לומר שזו הטבה, אנחנו מברכים על האוכל. למה צריך משהו יותר מהנאה? למה אנשים לא יכולים להיות שמחים כך?
 {אחרי שיש מקדש ושכינה, אפשר לאכול לשתות ולשמוח. אחרת זה בלתי אפשרי}.
 הרמח"ל יגיד בהמשך, שאם נתבונן נראה שכל מושגי הנאות העולם הזה הן יחסיות.
 מה ההבדל בין מושג יחסי לאבסולוטי: הנאת אכילה למשל, היא נותנת לנו הרבה משמעות...

האכילה גורמת לנו תחושת חיות. אנחנו לא נהנים מהאוכל, אלא מהרעב שקדם לו! המערכת הגבולית חייבת להיות יחסית. אין שום הנאה מוחלטת, כי שום דבר לא מענג מצד עצמו. האוכל מענג כי הייתי במצב חיסרון, והאוכל אפשר לי להגיע זמנית להשלמה. אני נהנה מהאוכל רק בגלל הרעב! אם האדם היה שבע, הוא לא היה רוצה עוד לאכול. הגירוי שבחיסרון הוא שיוצר את ההטבה. השלם המוחלט לא יכול להציע לנבראים שלמות בהגדרתה, אלא שלמות יחסית! זה בגלל שאנחנו גבוליים. אין בעולם דבר שיכול לקבל הגדרה של שלמות מצד עצמה. אוכל הוא לא שלמות. בגלל שיש מושג של רעב, השובע הוא שלם באופן יחסי. אדם ששותה מים ואינו צמא פטור מברכת הנהנים. העולם שלנו כולו יחסי. החיסרון, ההעדר, יוצר את החיים. אם לא היה העדר בעולם, לא היינו מרגישים את החיים. למה אנשים כל כך אוהבים לשמוע חדשות, להסתכן? כי אדם רוצה להגדיל את תחושת החיים שלו, הוא מנסה לחוות את המוות, ומתוך זה להגדיל את החיים. מי אמר שהוא חי? מכאן נובעת כל תרבות ההתמכרויות. אדם רוצה גירויים חדשים שיתנו לו תנועת חיים? אדם כל הזמן חי מכה ההעדר! הוא יוצר את האפשרות להרגיש לרגע את תחושת החיים, מתוך החיסרון. אנחנו חיים מכה האין ליו. ראייה פשוטה. לכל אדם יש חבילת חלומות, תקוות. אם היית מציע לעולם תקווה, לתת לכל אדם להגשים את כל חלומותיו - באותו רגע העולם יחרב. מה שמחזיק היום את העולם זה מה שאין עדיין. כשאדם יקבל את כל מאווייו, הוא יאבד את תחושת השלמות שלו. הצימאון הוא חלק מההוויה שלנו. המציאות הגבולית שורדת רק על צימאון והרוויה. אין אפשרות שבמסגרת הגבול ימצאו חיים בעצם הגדרתם. אני חי כי יש מציאות פחותה. אני חי כי יש מציאות חיים פחותה. אדם שמח רק בגלל היחסיות. אין משהו אחד שאדם דבק בו ומשיג את האושר. אין דבר כזה "ומאז חיו באושר ואושר". למחרת הם כבר התחילו לריב. התקווה היחידה היא החלום, הוא נותן תקווה לעולם. אנשים חיים מחלום אחד לשני.

קודם כל חייבים להבין את סדרי השלילה. זה בירור עמוק שאם לא נעשה אותו אנחנו נתבלבל בו. אין ספק שבמעגל הסגור של העולם, העולם זיהה את הדבר היותר שלם במערכת היחסית - זוגיות. אדם יוצא מהמעגל הסגור שלו, הוא נותן לזולת. מי שרואה את הזוגיות כאובייקט לסיפוקים שלו - כמובן שזה לא יהיה שונה מאכילה ושתייה. כיוון שיש פה משהו יותר נאצל, נתינה - יש פה שלמות אנושית. אפשר לזהות פה את הדבר הכי שלם. אז יש פה ערך שיש לו חיבור אולי לערך מוחלט. אבל בתפיסה האנושית, לא באידיאלים האלוקיים, אלא בהגדרה: אדם שלא מחפש להיטיב, אלא הנאה - לא יהיה הבדל בין הנאה אחת לשנייה. בסוף זה יהיה גירויים ורגע של חיים. משמעות אידיאלית, גם אנושית, היא מחוברת לאידיאלים אלוקיים. אם נראה שאידיאלים אנושיים מתחברים לאידיאל מוחלט, זה כבר מעל לחיים. אם הערך הוא יחסי, הוא לא יחזיק לאדם. אדם שבונה את החיים שלו על אידיאלים, זה בסוף מתחבר לאידיאל האמיתי. אבל אם הקומה לא תהיה שלמה, זה לא יחזיק מעמד.

(למה לא מספיקה הקומה האנושית?)
כי עולם שאין לו תקווה אלוקית - כל הדברים הפשוטים בסוף נשברים. ההבדלים האנושיים בין תפיסות מוסריות ומושחתות יכולים להתנדנד בקלות. שאלות מוסריות עולות, עולם לא יכול להחזיק מעמד על אידיאלים אנושיים. אידיאל אנושי הופך מהר מאוד למקור הכנסה. אם האידיאלים הם לא ממקור מוחלט, האידיאל מתקלקל. מערכת חצויה לא תשרוד כי העולם לא נועד להיות בשלמות חצויה. אם העולם יש שלמות מוחלטת, ואדם הגיע לשלמות חלקית, היא לא תשרוד, כי העולם נועד לשלמות מוחלטת).

(איך השלם יצר מציאות יחסית, חסרה?)
הוא רצה ליצור יצורים מקסימליים שיהיו מסוגלים לקבל טוב מוחלט. זו הנוסחה שהרמח"ל יציג. המציאות כרגע היא של הטבה מוגבלת, זה מה שאנחנו רואים בעולם הגבולי (אם ה' היה יורד מהשמיים ואומר שהמטרה של העולם היא לאכול מנגו, היינו מודים על זה ומברכים ברכת ההנאה). השאלה היא האם אפשר להגיע להטבה יותר מוחלטת, אנחנו אומרים שחייב להיות, בלתי אפשרי אחרת. להציע לראות בתוכנית אלוקית של טוב מוחלט, לתת לבני אדם הטבה שהגדרה שלה לא טוב בעצם, טוב מוחלט - זה בלתי אפשרי {אפשר גם לומר שזה אכן אפשרי אלא שה' רצה להשפיע עלינו טוב יותר גדול, יתברר בהמשך}.

הבריאה לא נועדה לתת לבני אדם קיום ומציאות בערכים שלהם לבד, כי אז כל מושגי הטוב שלהם נשארים במערכת יחסית בלבד, אלא זה מטובו. זה צריך לזעזע אותנו, השלם האבסולוטי, הבלתי גבול, הכין עולם שבני אדם גבוליים יצליחו להידבק בטוב שלו עצמו!

אם הנוסחה הזו לא קיימת, לעולם אין תקווה. העולם כל הזמן יחפור בורות וימלא אותם. התקווה היא שיש לאדם למה לחכות. אדם מרגיש אסון אם אין חללים. הרומאים כששבעו הקימו בתי הקאה... הם רוצים להיות רעבים, כי רק הרעב הוא תחושת החיים שלהם. "אתי עזבו מקור מים חיים לחצב להם בארות בארת נשברים אשר לא יכלו המים". מה ההבדל בין בור לבאר? בור זה בור סוד שאינו מאבד טיפה, כמה שחפרת כך אתה ממלא. אין יותר מהחפירה, כמה שתעמיק יותר, יכנסו יותר מים. באר זו חפירה שמגיעה לנביעה. הנביא אומר שהם עזבו את מקור המים החיים, חיים בעצמם. אנשים הולכים ועוסקים בחפירה של בורות שאפילו את עצמם הם לא יכולים למלא. הכל מלא בתוכניות, חופרים וממלאים.

יש מקור מים חיים, חפירה שמחברת את המין האנושי לטוב בעצם, "מטובו". (אנחנו עוד לפני המצוות. אי אפשר לומר לאדם מצוות סתם. אם הוא לא יבין לאיזו מערכת שייכת המצווה, איך היא שייכת למקור מים חיים, זה לא יתיישב על ליבו. אנחנו נמצאים בעולם של עבודה, עשייה חסרון. בתוך זה אנחנו גם חיים במערכת יחסית וגם דבקים במקביל במערכת המוחלטת. (ונבין למה המערכת המוחלטת לעת עתה לא מתגלה אלינו בהמשך). ההנאה היחסית כתומך היא נפלאה, אבל לא כתכלית. העולם שלנו הוא שיקוף של עולם הנצח, כל דבר פה הוא במהותו הטבה, אבל ההטבה חייבת להיות יחסית. לא באנו לזלזל בעולם הזה. כל מה שאמרנו זה שהשלם המוחלט לא העמיד עולם עם טוב יחסי בלבד, אלא הוא העמיד עולם עם טוב מוחלט, ומלווה לה מערכת של טוב יחסי שמשקפת את התכלית המוחלטת. הרמח"ל אומר שכל הנאות העולם הזה ברעיון שלהן מקבילות להנאות העולם הבא השלמות. כל מערכת העולם הזה מקבילה במבניות שלה כנגד רעיונות מוחלטים, רק שזה בחיצוניות וזה בפנימיות. החיצוניות חייבת להיות יחסית כי היא בכלים מוגבלים, אבל הרעיונות שעומדים מולם הם מוחלטים. העולם שלנו יקר מאוד וגם הנאותיו, אבל לא כתכלית. זה גם לא אמצעי מקרי, ככה הדברים מופיעים בעולם העבודה. כל דבר יפה בעולם - זו הרי הופעת שלמות אלוקית. אנחנו לא נמצאים פה במקרה, חס וחלילה, אנחנו לא ממלאים את המכלים ורצים לבית הכנסת. זו יצירה אלוקית, שנראית מושלמת בחיצוניות שלה. עולם שלם שמופיע בכלים של עולם העבודה. אישה יראת ה' היא תתהלל ביופייה. כשיש עולם שלם, כל חלקיו שלמים. אין דבר בעולם שהוא חסר ערך).

"והנה תראה" - תתבונן. אני אשכנע אותך להבין למה התכלית היחידה בעולם היא רק מטובו. השלמות המוחלטת, לא תמצא עוד מהות שהגדרתה שלמות אמיתית מצד עצמה. כל שלמות אחרת היא לא שלמות אמיתית, מוחלטת, אלא שלמות ביחס לחיסרון! השלמות המוחלטת היא רק שלמותו יתברך שמו. הרמח"ל מחבר את הקצוות, חוזר לאות ב' בפרק הראשון כדי להניח יסוד לתכלית. אחרי שהבנו שהוא השלמות היחידה מצד עצמו, אז לייחס לו שלמות כזו עלובה - זה בלתי אפשרי. אין אפשרות ליצור יצור גבולי, זה בלתי אפשרי. אבל אם נברא יכול לקבל יותר מטוב יחסי, אז לייחס לטוב השלם טוב יחסי בזמן שהוא יכול לתת טוב מוחלט - זה כבר בלתי אפשרי.

(יש רק מהות אחת שיכולה להיות לא יחסית. השלם המוחלט מצד עצמו. הוא פועל בכל שלמותו, כשהדברים מגיעים אלינו אנחנו מקבלים אותם כיחסיים, כי אנחנו יצורים יחסיים).

סיכום בקצרה:

אחרי שהסביר הרמח"ל את התפיסה הנכונה לאלוק - הסרת כל ההגבלות בתפיסתו, עובר הרמח"ל לעסוק במגמת הבלתי גבול בעולם הגבולי שהוא יצר.

(זה פרדוקס נוראי: הבלתי גבול פועל בגבול! מצד אחד אין לנו עמידה בכלל מולו, אבל מצד שני אנחנו עומדים לפניו, ודרכנו הוא חל בעולם! זה רצונו שנעמוד לפניו).

פרק שני מדבר על הרצון של השלם בכל שלמות שפועל בנבראים, בתכלית הבריאה. אדם עלול לבוא ולומר שאין תכלית למציאות. התשובה היא ש"אין פועל אלא לתכלית" (אבל מי אמר שהכללים שלנו נכונים גם אצלו? אולי הוא כן עושה דברים סתם? - זה לא יכול להיות, כי פעולה סתמית ללא תכלית היא חיסרון, והרי הוא שלם בכל שלמות. מה שכן אפשר לומר זה שאין לנו כנבראים יכולת להשיג את תכלית הבריאה). הרמח"ל אומר שלבריאת עולם יש תכלית אחת ויחידה (הדברים נאמרים כ"תורה מן השמים", אבל חלק מהדברים בפרק הזה ניתנים גם להשגה באופן שכלי-אנושי בלבד): רצון הבורא להיטיב לנבראים. הבורא הוא שלם בכל שלמות (וגם היא בהגדרה בלתי מושגת, אבל לומר שהוא שלם זה לא מחייב השגה) - אין בו שום חיסרון. העולם נשלט תחת השלמות האבסולוטית, ואם כן, פועל יוצא מהדברים הוא שתכלית הבריאה היא שלמות (שהרי אם העולם נשלט על ידי השלם בכל שלמות, לא יתכן שלעולם יש שורש של חסרון או רע). לשלמות המוחלטת, כאשר היא שורה בעולם הגבולי, אנחנו קוראים הטבה. כל הופעה של שלמות בעולם היא עבורנו הטבה. מגמת השלם בכל שלמות היא לפעול שלמות בנבראים (על פי רמת מסוגלותם לקבל את השלמות).

אבל כיצד אותה שלמות מושגת?

אי אפשר לומר שהשלמות מושגת מצד הנאת הברואים מהבריאה - לאכול מפריה ולשבוע מטובה, כי אם כן, אז התוכנית האלוקית לא מתקיימת, שהרי טוב זה הוא טוב זמני (ובכלל, למה להטריח את האדם עם בחירה חופשית?). אז למה שהעולם לא יתקיים לנצח? למה זו לא יכולה להיחשב שלמות? הרמח"ל מסביר שהתכלית היחידה בעולם היא רק מטובו, רק זו יכולה להיות מטרת העולם. הוא מסביר שלא ייתכן עוד מהות שהגדרתה שלמות עצמית, חוץ מהשלם בכל שלמות. כל שלמות אחרת היא ביחס לחיסרון. לכן, לייחס לו את השלמות היחסית של העולם הזה, בזמן שהוא יכול לתת לנו טוב מוחלט - זה חיסרון, זה בלתי אפשרי. כל מושגי הנאה ששייכים לעולם הזה הם יחסיים: אדם לא נהנה מהאכילה, אלא בגלל הרעב שקדם לו. המערכת הגבולית יחסית, הנאה היא בעולם הזה היא ביחס אל, לא ייתכן בו הנאה מוחלטת. שום דבר בו לא מענג מצד עצמו, אלא מצד החיסרון שקדם לו. כל המציאות הגבולית שורדת על צימאון והרוויה, החיים במציאות הזו הם ביחס למה שפחות חי. התקווה היחידה לעולם היא החלום, אנשים חיים מחלום אחד לשני. (לא יתכנו בעולם שלמויות אנושיות, אם הן קיימות - זוגיות למשל - זה כי הן מחוברות לאידיאלים אלוקיים, זה מעל לחיים).

לפי הרמח"ל, הבלתי גבול ברא את העולם כדי שהיצורים שבו יקבלו טוב מוחלט. המציאות בעולם הגבולי לפי ראותנו היא של הטבה מוגבלת, השאלה היא האם קיימת הטבה יותר מוחלטת (הרמח"ל יגיד בהמשך שבלתי אפשרי שהטוב המוחלט לא נותן לברואיו הטבה מוחלטת).

הבריאה לא נועדה לתת לבני אדם טוב יחסי בלבד, אלא מטובו - לאפשר לברואים להידבק בטוב שלו עצמו! אם זה לא קיים, אז אין תקווה לעולם. אנחנו ניצור כל הזמן חסרונות כדי למלא אותם, אחרת לא נרגיש הטבה (כי ההטבה שלנו היא מושג יחסי). אם אין את ההטבה האלוקית - חיים בעצם, אז המערכת תישאר יחסית לנצח, המציאות תהיה של צימאון והרוויה לסירוגין, וזהו. העולם יהיה חסר תכלית. למזלנו, השלם המוחלט העמיד עולם עם טוב מוחלט, ולו מלווה מערכת של טוב יחסי שמשקפת את המוחלט (הרמח"ל מסביר שאלו רעיונות מוחלטים בכלים מוגבלים, כל כך מערכת העולם הזה בנוי לפיו). העולם והנאותו יקרים, אבל הם לא התכלית (מצד שני, הם גם לא אמצעים מקריים, כל יופי בעולם הוא שלמות אלוקית שמופיע בכלים של העולם הזה, אין דבר שהוא חסר ערך).

הברואים מוכרחים להיות גבוליים, אבל הם מסוגלים לקבל טוב מוחלט. המהות היחידה שאינה יחסית - השלם המוחלט מצד עצמו - פועלת בנו בכל שלמותה. (כשאנחנו נפגשים עם הפעולה אנחנו מקבלים אותה כיחסית כי אנחנו יחסיים, השלמות ניתנת ביחס ליכולת קבלתנו אותה).

השיחה נערכה לפישטחיות הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.